

סימן כ"א

לשמה בכלי המקדש

אחר: מציאות הפרטים אינה אלא הכשר בלבד למציאות הכלל [ומעין דוגמה לזה⁸ הוא הגדר של חצי שיעור לדעת ריש לקיש שח"ש מותר מן התורה⁹, אבל כשמצטרפים שני חצאי שיעור נעשית מציאות חדשה, ואז נוצר ומתחדש האיסור מן התורה¹⁰].

ב. כל פרט ופרט הוא מציאות בפני עצמו, אלא שבהצטרפותם יחד נתהווה ענין חדש, שלא היה לפני כן כשכל פרט היה בפני עצמו [וע"ד ענין של עשרה לדבר שבקדושה, שכל אחד מישראל בפ"ע יש בו קדושה, אלא כשנאספים עשרה מישראל יחדיו, נפעלת עוד קדושה נעלית יותר, ואז אפשר לומר דברים שבקדושה].

ג. אין כל פרט מציאות חשובה בפני עצמו, אבל לאחר שמתאחדים ונעשה מכולם כלל, מקבל כל אחד מן הפרטים חשיבות גם לעצמו [וע"ד שי"ל במשכן ובית המקדש עצמם, שהחצר, אהל מועד וקדש הקדשים¹¹, כל אחד בפני עצמו, לפני מציאות כללות המשכן וקדושתו, דכשאין קדושת משכן בעולם ממילא אין חלות קדושה על החצר וכיו"ב, ורק לאחר שהוקם כל המשכן (מקדש)

בספר המצוות להרמב"ם מ"ע כ"י כתב וז"ל: שצונו² לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהיה ההקרבה והכערת האש תמיד כוי והוא אמרו יתי ועשו לי מקדש כוי שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה³ והשלחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש, והכל ייקרא מקדש, וכבר ייחד הציווי⁴ בכל חלק וחלק⁵ עכ"ל, וצ"ב במש"כ "וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק" דמאחר שכל הכלים הם "מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש", והחלקים הם פרטים בהכלל ד"ועשו לי מקדש", מה זה שהוסיף שכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק, שמשמעותו לכאורה להיפך שכל חלק וחלק מכלי המקדש הוא דבר בפני עצמו ומצוה בפני עצמה⁶, ובכלל למאי נפק"מ הוסיף הרמב"ם דברים אלו. ונראה דהנה בכלל כלל המורכב מפרטים יש לומר בו כמה אופנים⁷, וממילא יובן מעין זה גם לגבי המשכן וכליו, וכדלהלן:

א. כל פרט אינו מציאות בפני עצמו, כי אם חלק ממציאות הכלל, וכל מציאותו היא שע"י התאחדותו עם שאר הפרטים תתהווה מציאות אחת והיא הכלל, ובנוסף

- (1) וראה לשונו שם שורש יב. (2) כ"ה הלשון בסהמ"צ לפנינו, ובתרגום הר"ח העלר ור"י קאפח בשינוי לשון. (3) בקאפח "שהכללות הזאת כוללת פרטים, ושהמנורה והשלחן כו", ובהעליר "כולל חלקים ושהמנורה כו". (4) בקאפח: וכבר נתייחד ציווי לכל חלק וחלק. (5) וראה בארוכה חידושים וביאורים בש"ס ח"א סי' מ"א. (6) ובסהמ"צ בשורש י"ב (שנוצר במ"ע כ"י "וכבר ביארנו שזה הכלל כו") כתב: ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך יעשה, ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמו, וראה מפרשי סהמ"צ שם ובמ"ע לג. (7) ראה מפענח צפונות פ"ד כמה אופנים וביאורים בשייכות כלל ופרט, וש"נ. (8) יש לומר דוגמא במצוה (ולא רק באיסור כבפנים): חוט אחד (משא"כ ציצה אחת שלמה ראה מנחות כח, א במשנה ובגמ' שם לז, ב הובא במפענח"צ שם ס"ז) מארבע חוטי הציצית שאין עליו שם בפ"ע, כי ענינו הוא רק שע"י צירוף ד' חוטיין נעשה למציאות ציצה אחת. (9) יומא עד, א. (10) וראה חידושים וביאורים בש"ס ח"א סי' מג ע' שלח, וש"נ. (11) ראה רמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה ה"ה.

יעשה, ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמה".
הערה 8: במפענח צפונות שם: "בצ"פ מהד"ת, ע"א: וכן הך פלוגתא דמנחות דף ל"ז ע"ב גבי ציצית אם ארבעתן מצוה אחת או ארבע מצות אף דמעכבות זו את זו, וכן בהך דסוכה דף נ"ד ע"ב גבי תקיעה תרועה מחלוקת ר' יהודה ורבנן, וכן הך מחלוקת אם לולב צריך אגד תליא בזה אם מדברים נפרדים נעשה אחד או כל אחד ואחד המה מציאות בפני עצמו רק דמעכבי האדדי, ועי' יומא דף סא, גבי הזאות ג"כ כהאי גוונא, ובירושלמי שם".

הערה 1: ז"ל הרמב"ם בסהמ"צ: "שאין ראוי למנות חלק המלאכה מהמלאכות שבא הציווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו. ידוע שאנחנו נמצא פעמים שנצטוונו על מעשה מן המעשים ואחרי כן יבוא הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה שהוא נופל, אם כן אין ראוי שימנה כל ציווי שבא באותו הבאור, מצוה בפ"ע. כמו ועשו לי מקדש, שזה מ"ע אחת מכל המצות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחוגו בו ויבא תהיה בהקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך

קדושה בפני עצמה (מעין דוגמא לדבר: כהן שנתחלל אביו לא נתחלל הבן).

— ויש להעיר שלענין פירוק המשכן או חורבן ביהמ"ק וביאת פריצים¹⁶ יש לדון איזה מהם ממעט הקדושה יותר וי"ל בזה סברות הפוכות (ובפרט, מה"ת): א. שפירוק המשכן מבטל וממעט פחות, שהרי אין כאן חילול, שינוי בעלות כו'. ב. שמבטל וממעט יותר דכיון שע"פ ה' יסעו (במדבר ט, כ וכג) ומפרקים המשכן, הרי הפה שהקים הוא הפה שמורה לפרק, והוא ע"ד באיסורים כשהפה

חלה קדושה גם על חלק פרטי ממנו, חצר, אהל מועד וקודש הקדשים, בנוסף על הקדושה הכללית שחלה על המשכן והמקדש¹², והנפק"מ י"ל בנסוע המשכן ונתפרק¹³, או משחרב ביהמ"ק, קדושת החלקים במקומה עומדת מן התורה או שאי"ז אלא מדרבנן¹⁴, ויעו"י בתוד"ה מאי בזבחים סי' סע"ב: זהו תימא לומר דהא ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואיך יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימת עכ"ל, אבל צע"ג אם כו"ע ס"ל כן, כי י"ל שלאחרי שכבר נתקדשה ירושלים, נעשית

יצירת התוכנית

(12) וכפשטות לשון המשנה (כלים פ"א מ"ו ואילך, רמב"ם שם פ"ז הי"ג ואילך) עשר קדושות הן כו' עזרת ישראל מקודשת ממנה כו' עזרת כהנים מקודשת כו'. וראה רמב"ם פ"ד מהל' תמורה הי"א דאין משנים מקדושה לקדושה בקדושת בדיק הבית, וידועה השקו"ט איזו מעשר המעלות מה"ת. (13) ראה זבחים ס, ב ואילך ובמפרשים שם. מנחות צה, א ואילך. ספרי זוטא נשא ז, א: המקדש נתקדש בעמידה ובפירוק כו' ובפירוק מנין כו', וראה אמבואה דספרי שם. (14) ראה רמב"ם פ"ו מהל' בית הבחירה הי"ד וט"ו. השגת הראב"ד שם ונו"כ שם. ומלשון הרמב"ם משמע דלא רק דכללות המקום נשאר בקדושתו כ"א גם קדושה הנוספת דחלקי המקדש, ק"ק (להעיר מחידושים וביאורים להיעב"ץ לרמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד, ולהעיר מסוף מכות: ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים כו' אמרו לו מקום שכחוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו כו', וראה ערוך לנר שם, וראה לקוטי שיחות חלק יט ס"ע 71 ואילך) היכל ועזרה, שהם עיקר הבית (רמב"ם שם פ"א ה"ה) שלכן "מקריבין הקרבנות כולן כו' ואוכלין ק"ק בכל העזרה אע"פ שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצה", שלכ"ז צריכין קדושה פרטית דחלקי המקדש. וראה צפע"נ על הרמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ה (ו, ב) ובהמובא בצפע"נ עבודה בהלכה הג"ל. וראה אנציקלופדיה תלמודית ע' ביהמ"ק (ע' רלד) וש"נ. ולהעיר גם מהשקו"ט אם הקדושות תלויות זב"ז וכשבטלה קדושת א' (ע"י שבאו בה פריצים וחללוה) בטלה גם קדושה שניה (ראה מכתבי תורה מכתב ר). (15) ראה ע"ז נב, ב. פרש"י שם. בעל המאור ומלחמות שם. רמב"ן וריטב"א מכות יט, א.

דבני מעילה ניהו כלי שרת שאני כי ההיא דתני אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בתמא וכלי שרת וכו'... אבל שאר הקדושות כגון אבני מזבח וכספה וזהבה של ירושלים יכולים היו לצאת לחולין ע"י ישראל דבני מעילה ניהו כדאמרינן בעלמא והלא מעל הגזבר דכיון דמעל נפקו בהו לחולין, אבל ע"י עובדי כוכבים דלאו בני מעילה ניהו לא ומשום הכי איצטריכא ליה לרב פפא לשנויי ולדחויי התם קרא אשכחו ודרשו שעל ידי פריצים ישראל יצאו לחולין דכתיב וכו' ובה פריצים וחללוה. כך קבלנו פירושה מרבתינו ז"ל.

ח"ל המלחמות שם: "אמר הכותב אין זה נכון דאבני נמי לא נפקי לחולין דקדושת הגוף ניהו ותני כל שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל ואין לך כלי שרת גדול מאבני המזבח ושמתנין נמי מוכחא... ותניא נמי במס' מגילה בתוספתא אבני היכל ועזרות שנפגמו ושגממו אין להן פדיון וטוענין גניזה מדקא תני אין להם פדיון ש"מ קדושת הגוף הן וכ"ש אבני מזבח דהיינו כלי שרת ממש ועוד שהרי בית המקדש עצמו יצא מקדושתו על דם ונעשה חול דהא בבית דכתיב וכו' ובה פריצים וחללוה והתם אין בו מעילה אלא ודאי על ידי עובדי כוכבים יצאו לחולין דקרא בעובדי כוכבים כתיב שהרי נביא מתנבא על המקדש שיחרב ואמר שיצא לחולין על דם וגזירת הכתוב הייה הכל אע"פ שאין מעילה בקרקעות ואע"פ שאינם בני מעילה והיינו נמי דכתיב ונתתו ביד הזרים לכו ולרשעי הארץ לשלל וחללוהו וכלים דאמרו לא יצאו לחולין דלא בישראל כתיב קרא ותני חוט מבהמה וכלי שרת".

ח"ל הרמב"ן (ד"ה ואיכא למימר): "קדושת הארץ קדשה לעתיד אבל קדושת העיר והב"י בטלו משבאו פריצים וחללוה וא"י משום ר' ישמעאל קאמר וליה לא ס"ל. ותני ק"ל כיון דקסבר לא קדושה היכי קריני ביה לפני השם אלא קדושה בכל דוכתא דקאמריי אוכלים קדשים קלים ואע"פ שאין חומה משום קדושה ראשונה לעתיד לבא קאמריי".

ח"ל הריטב"א: "יולכא לתרוצי דההיא דהתם דסבר קדשה לעתיד מיירי לענין קדושת הארץ לתרומות ומעשרות והכא דמיירי לענין קדושת הבית לא קדשה לעתיד לבא כי משבאו בה פריצים חללוהו דהא ליתא לפום ההוא דמס' מגילה ושבעות דמייתי לעיל דלמ"ד קדשה לעתיד לבא מקריבין אע"פ שאין בית ואוכלים ק"ק אע"פ שאין חומה".

הערה 14: ז"ל היעב"ץ: "ויאשיהו המלך צוה וגנו. נלע"ד דבר טאה במה שהביא רבינו דברים אלו כאן שנראה לכאורה שאין נפקותא מזה לענין דינא ... ולכן לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לשיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו שאנו עסוקין בהן שקדושת הבית לא בטלה וראוי להקריב בו עתה וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת שלא כדברי הראב"ד החולק שם. ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא דס"ל ארון במקומו נגנו דאי למ"ד ארון גלה לבבל גם קדושת הבית בטלה ע"י כך ועכ"פ לענין ביאת המקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב למבית לפרכת ואל פני הכפרות וכיון דאין שם ארון וכפרת דילמא לא חייב עליה רחמנא כדאמרינן במנחות אליבא דר"י דמשוה בעינן קרא להזאות כדילפינן התם מוכפר את מקדש הקודש וש"מ לדרבנן דסברא טובה היא ובאמת נאמר כן ויפטר הנכנס לשם בזמן הזה אפי' לפימ"ש רבינו ז"ל בפ"ו דשכינה לא בטלה נימא דאארון וכפרת נמי קפיד קרא אבל אי אמרינן במקומות נגנו שפיר ודוק. ומי"ש כמ"ד במקומו נגנו דהא אתי כסתמא דשקלים ורבים ס"ל הכי עיין בגמרא דהוציא לו".

ח"ל הערוך לנר: "מזה משמע דמפסוק זה אתיא עונש הנכנס לבית ק"ק וזה תימא דפסוק זה נאמר על זר העובד במקדש אפילו בעזרה כדאמרינן בספרי וכן מבואר בסנהדרין וברמב"ם ובחינוך אבל אזהרה ועונש שלא לכנס בק"ק אתיא מואל יבוא בכל עת אל הקדש ולא ימות כמבואר בת"כ וביומא והאיך נקט קרא דוהזר הקרב יומת וצ"ע".

ח"ל הצפע"נ על הרמב"ם הל' תרומות: "מי"ש בגדר באו פריצים וחללוהו, הארכתי בזה דזה רק כ"ז שהם ביד הב"י, כמו הך דנדרים ס"ב, אבל אח"כ שבאו ליד ישראל בחזרה שוב חוזרת הקדושה עליהם. אם לא שקצו לע"י, ומאד הארכתי בזה, וכן מוכח מרמב"ם בה' ביהב"ח בזה. והקדושה הוי כמו הך דב' בנדרים כ"א פדאן חוזרות וקדושות, וכן נמי גבי באו פריצים וחללוהו, ועי' תספי' דהוי כמקדש וכלים, ולכן בכ"ש יש מועל אחר מועל, ועי' מעילה י"ט וקדושין נ"ד".

הערה 15: ז"ל בעל "המאור" שם: "אמר רב פפא התם קרא אשכחו ודרשו דנפקו להו לחולין ע"י פריצי ישראל וכלים דאחו לא נפק לחולין ע"י ישראל

מורכב המשכן, וה"ה בענין הכלים, והיינו שגדר המשכן הוא שיש בו יריעות קרשים אדנים שלחן מנורה ומזבחות, אבל אין לכלים שם קדושה לעצמם והציווי "ולא יבאו לראות כבלע גוי" וכיו"ב, אינו בא כתולדה מן הציווי על קדושת קה"ק אלא הוא ציווי חדש לגמרי, מאחר שמפרקים אותו²⁰.

ב. כ"א מן הכלים יש בו חשיבות קדושה גם מצד עצמו, עוד בטרם שמוקם המשכן בשלימותו. המנורה יש לה שם של קדושת מנורה, וכן בשלחן וכן במזבחות, אלא שע"י שמכניסים אותם למשכן המה גם משלימים את המשכן, ונעשה משכן בשלימות.

ג. אין בכלים מצד עצמם בעת עשייתם שום²¹ חשיבות בפני עצמם, אלא שלאחר הקמת המשכן והכנסת הכלים אליו, חלה חשיבות של קדושה על כל כלי וכלי בנוסף לקדושת המשכן הכללית על כל חלקיו, שישנה קדושת

שאסר הוא מתיר הרי הוא מבטל לגמרי¹⁶, ולהעיר ממש"כ הצפנת פענח¹⁷ בענין באו פריצים וחלולה, דכשתבוא ליד ישראל אז נתקדשה בקדושה א', חזרת הקדושה עליהם, ועד"ז כתב בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ז בתחלתו, ויעווי בלשון הרמב"ן במלחמותיו בע"ז נ"ב: שהרי נביא מתנבא על המקדש שיחרב ואמר שיצא לחולין וגזיה"כ היה הכל כו' והיינו דכתיב נמי נתתיו ביד זרים לבוא כו' ע"כ —].

ב.

ומעתה הרי י"ל מעין כל הנ"ל גם בענין כלי המשכן¹⁸: א. בתחילה אין בהם שום חשיבות של קדושה, אבל לאחר שנגמרה עשיית כל הכלים, או לאחר שהוקם המשכן והוכנסו בו הכלים לראשונה, נעשה אז חלות ושם משכן "נקרא מקדש"¹⁹, אבל גם אז אין בכלים עצמם שום חשיבות וגדר קדושה לעצמם, והרי הם כחלקי גוף הבנין, קרשי המשכן ויריעותיו, שאינם אלא חלקים שמהם

- 16) אבל אין לומר (היפך הנ"ל) דהפירוק מחליש קדושת המשיחה (שהיתה רק פעם אחת) ובמילא גם לא זה שעבודתן מקדשתן שהרי היא דוגמתה וכו' (ראה שבועות טו רע"א. ספרי נשא ז, א. תוספתא סוטה רפ"ג. שו"ת צפנת פענח דווינסק ח"א סי' פ'). 17) מהד"ת ג, ג. ואל"ך ועוד (הובאו ונסמנו בצ"פ על הרמב"ם עבודה המלוקט הל' ביהב"ח פ"ו הי"ד). 18) בכל הבא לקמן ראה צפע"נ עה"ת פר' ויקהל (לה, יו"ד) ובהערות שם. פקודי (מ, ט) וש"נ. וראה צפע"נ מהד"ת עג, סע"ג ואל"ך. פא, א. פב, ג"ד. מפענ"צ פ"ב ס"א (ע' פג) ועוד (ועיי"ש במקומות הנ"ל דמחלק בין המשכן ומקדש). 19) או רק לאחר שלימות במטרתו שהקריבו בו קרבנות (ראה רמב"ם ריש הל' ביהב"ח. סהמ"צ מ"ע כ' וראה חרו"כ בש"ס ח"א סי' מא) או — גם שירדה שכינה (או גם לאחר סיום כל החינוך גם דהנשיאים, ראה צפע"נ מהד"ת י, א). להקרכת הקרבנות צ"ע שאולי די במציאות (וקדושת) חצר (וכו המזבח) ואפילו קודם שהוקם האהל מועד וק"ק (אפילו בפעם הא'?). וראה מגילה י, א: א"ר אליעזר שמעתי כו' ובפרש"י שם ד"ה קלעים. וראה תוס' ר"ד מגילה שם: דר"מ סובר כו' צריך קלעים לתו"מ הצריכים במה גדולה כו'. 20) ראה בהנסמן לעיל הערה 13. צפע"נ מהד"ת עג, סע"ג. 21) אבל גם באופן זה י"ל שיש להם חשיבות קדושה בפ"ע, ולאח"ז נתוספה קדושה.

לעולם מיימ עיי' עיי' פקע הצורה הראשונה וצריך משיחה אחרת והרבה יש להאריך בזה".

הערה 18: ז"ל הצפע"נ עה"ת פ' ויקהל: "והנה כבר כתבתי דמשכן הוה המצוה הבנין וכל פרט ופרט מהמשכן הוה מצוה לא מחמת דבר לצורך דבר רק לעצם (הגה: ונ"מ ד"ל דמשכן דוחה שבת דזה לא הוה הכשר מצוה דיבמות, דשם ר"ל דאין הבנין מצוה רק שיהא רק ולכך קיי"ל כוונן בחול וכו', אבל משכן שאני דזה גופא מצוה, ועיין כאן במכילתא, ועיין שבועות דף ט"ו ע"ב) ולכך המנין כאן בכל פרט אף שרק חצי דבר מיימ כעין ויעש דכל הוה פרטי מצוות וצריך על כל אחד ואחד ברכה בפני"ע זה הדין, ולכך בפי' תשא כתיב ועשו יי"ל דרק גדר סיפור ומציאות שהדבר יהא כן, מחמת דכיון דזה צריך שיהא מקדש עיי"כ יהי המציאות שיעשו, אבל כאן דזה הגדר משכן ולצורך שעה הוה כל פרט ופרט שעושה מצוה בפני"ע ולכן נקט בקרא ויעשו".

ז"ל הצפע"נ פקודי: "וקדשת אותו ואת כל כליו והי' קודש. והי' קודש, כל כמי"ש בספרי פ' נשא דגבי משכן כל הכלים מעכבין וכל הפרטים מעכבים משא"כ במקדש, וזה נעשה בגדר השלמה למשכן, ועיין בספרי פ' נשא פ"י מ"ג ומ"ד, ומש"כ בזה ברמב"ם בסה"מ, וכן הדין בכל דבר דלמנות לכתחילה צריך שיהי' ראוי לכל אבל אח"כ להעמידו די בדברים יחידים עיי"ש בזה".

הערה 16: ז"ל הספרי: "ויהי ביום כלות משה. מגיד הכתוב שכל שבעת ימי המילואים הייה משה מעמיד את המשכן ובכל בוקר ובוקר מושחו ומפרקו ואותו היום העמידו מושחו ולא פרקו, רבי יוסי בר יהודה אומר אף בשמיני מושחו ופרקו שטאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן".

ז"ל התוספתא: "משנבנה בית ראשון נגנו אהל מועד ונגנו עמו [קריטין] קרשיו ובריהיו ועמודיו ואדניו [ואעפ"כ] שלא היו משתמשין אלא בשלחן שעשה משה ומנורה שעשה משה לא היתה צריכה שמן המשחה שקדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבאי".

ז"ל הצפע"נ: "ועמ"ש הרמב"ם ז"ל בסה"מ מעי' ל"ו והוא מספרי פ' נשא שעיי' משיחה של כ"יש של אה"מ נתקדשו כל הכלים עיי"ש ולכך ס"ל לס"ד שם דכיון דנעבדו לעי"ז פקע מהם קה"ג אף של המציאות מכלים של משה רבינו דאף דפסק רבינו הרמב"ם ז"ל בהל' כהמ"ק פ"א הי"ג דכלים שנשברו דאין מתקנים אותם מיימ אם לאחר שהתיכן כשרים וא"צ קדושה אחרת רק הם כ"יש עיי"ש ור"ל דאף דעיי"כ נעשו פנים חדשות דהא הם פסולים מתחילה ועיי"ה התכה הוה חדשים מיימ הצורה נשארה בהם ולכך הם קדושים ועיי' בת"כ פ' צו דכה"ג לאחר תה"מ אי"ה לא יהי' צריכים משיחה אחרת דהצורה נשארה

משא"כ במשכן ובכלל שאר כלים, וראה מכילתא דרשב"י עה"פ שם: תעשה לי שתהא חציבתך והבאתך ובנייתך לשמי²³. ג. במזבח יש הלכה מיוחדת שהלשמה יהא בפרטות לשם מזבח, משא"כ בשאר כלים סגי בלשמה כללי לשם המקדש. ד. דבאמת מחלוקת יש כאן בין רש"י להרמב"ם, ולשיטתייהו אזלי, דהנה יעויי מש"כ רש"י בפרי תרומה (שמות כה, ט): וכן תעשו, לדורות, אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כו' כתבנית אלו תעשו אותם עכ"ל, והיינו שפירוש "וכן תעשו" קאי על תבניתם ולא כמוש"כ בקרי"ס הנ"ל דקאי אכוונה לשמה, ולפי"ז באמת לרש"י "ועשו לשמי בית קדושה" אינו אלא בבנין ולא בכלים, וכמילא שכמזבח שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי, דין מיוחד הוא שעשיית המזבח צ"ל לשמה, אבל לדעת הרמב"ם ד"אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקודש" אין לימוד מיוחד דלשמי במזבח²⁴ —

ולפי"ז י"ל דבזה הוא הנפק"מ בין האופנים הנ"ל, דלהאופן האי שגדר הכלים אינו אלא שהם חלק מן המשכן, הרי צ"ל תחלת עשייתן לשמה לשם קדושת המשכן, ואולי י"ל עוד דלהאופן הזה, מכיון שענינם הוא רק חלק מבנין והקמת כללות המשכן י"ל דדין לשמה שבהם חל רק כאשר מקימים את המשכן ומכניסים אותו לתוכו ולא מתחלת עשייתן דהוי רק הכשר דהכשר²⁵. לאופן הבי שפרטי הכלים יש להם חשיבות בפני עצמם גם בטרם נעשים חלק מן המשכן, ולכאורה כ"ה דעת הרמב"ן בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע ל"ג דפליג על הרמב"ם וס"ל שאין הכלים חלק מן הבית, אבל הם שתי מצוות

מנורה, קדושת שלחן וכיו"ב [לכאורה יש להוכיח כאופן זה ממש"כ הרמב"ם בפ"ד מהלי תמורה הי"א: כיצד אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח עכ"ל, אבל להעיר דגם לדעת הרמב"ם דכל הכלים כולל המזבח הם בכלל המ"ע דועשו לי מקדש וכנ"ל בסהמ"צ שם (וראה כס"מ במנין המצות בריש ספר היד מ"ע כ"י), הרי יש ענין מיוחד במזבח "שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית" (רמב"ם פ"ב מהלי בית הבחירה ה"ד), שהקרבת הקרבנות היא עיקר המ"ע דועשו לי מקדש כמ"ש הרמב"ם בריש הלי בית הבחירה].

ג.

ומהנפק"מ ש"ל בין האופנים הנ"ל הוא לענין לשמה, דכתב הרמב"ם בספ"א מהלי בית הבחירה: אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש עכ"ל, ובקרת ספר שם: דכתיב את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, משמע דעשיית כל הכלים דומיא דמשכן דעשייתו לקודש מתחלתו, כדמשמע ועשו לי מקדש מתחלת עשייתו יהיה לשם הקודש כו' ע"כ.

— ואמנם בפרש"י עה"פ מזבח אדמה תעשה לי (שמות כ, כא) כתב: שתהא תחלת עשייתו לשמי ע"כ, ומוכח מזה לכאורה²² שרק במזבח יש דין דלשמה ולא בשאר כלים, ולפי"ז צ"ל ד"ועשו לשמי בית קדושה" אינו אלא בבנין המשכן עצמו ולא בכלים. אבל י"ל בכמה אנפי: א. דמזבח למדין לשאר כלים. ב. דבמזבח נוסף עוד חידוש שצ"ל תחלת עשייתו לשמי,

22 ע"פ פשוטו של מקרא עכ"פ. 23 וראה ירושלמי יומא פ"ג ה"ו וקה"ע שם. מלחמות ה' להרמב"ן סוכה פ"א ט, א. 24 וראה צפע"נ עה"ת יתרו שם. צפע"נ לרמב"ם (המלוקט) ספ"א מהל' ביהב"ח, ואכ"מ. 25 ראה לעיל, ולהעיר מדין לשמה בציצית (ראה לעיל הערה 19) ש"צריכים שיהיו טווין ושזורין לשם ציצית כו' ויש בעלי נפש שמחמירין על עצמן אפילו בניפוץ הצמר אבל אין נוהגין כן" (שו"ע אדה"ז שם סי"א ס"ג, וש"נ).

מזבח וכיוצא בהן דבכולן לרשב"ג צריכין לשמו ולרבנו הזמנה לאו מילתא היא ולא מיתפס בקדושה וא"צ לשמן עד שיפרוט לך הכתוב כגון עשיית ציצית וכן ס"ת.

הערה 24: ז"ל צפע"נ יתרו: "מזבח אדמה תעשה לי, מכילתא פ"א: מזבח אדמה תעשה לי, מזבח מיוחד לי, שלא תבנהו מתחילה לשום אחר". מזבח צריך לבא מתחילה לשם כמבואר במכילתא פ' יתרו, ולא כמו כל בנין דבונן בחול ואח"כ מקדישים במעילה וכ"מ, אבל זה מתחילה לשם, ולכך יש בה הך לאו דלא תבנה, עמיש התוסי סוכה דף מ"ט ע"א, וזה ר"ל הך דאמרינן ביבמות דף ו' ע"ב לא ממקדש כו', ר"ל דזה רק הכשר לא עצם, דהרי, בונין בחול, משא"כ מזבח. וזה ר"ל מה דאמר בסוכה דף מ"ה ע"א יופי לך מזבח כו' דאינו מובן כלל, ור"ל דמתחלה נבנה לשם כמו דאמר במכילתא.

הערה 23: ז"ל הירושלמי: "אבני קודש צריך שתהא חציבתן בקודש ובקודש יחצבו בגדי קדש בגדי קדש צריך שתהא אריגתן בקודש ובקודש יארגו, וא"ר חנינא בשם רבי יוסי במחלוקת הוא".

ז"ל בקרבן העדה: "צריך שתהא חציבתן בקדש. דהיינו לשם קדש: ובקדש יחצבו כלומר אע"ג שהתחיל לחצוב לשם קדש לא מהני עד שיהא כל מעשיהן לשם קדש".

ז"ל הרמב"ן: "יושם אמר כו' וא"ר חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת הזה אמרה אפי' לגובה פליגי דתניא העושה כלי לגובה עד שלא נשתמש בו לגובה מותר להשתמש הדיוט ר' חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת פ"י סבירא להו כיון דהזמנה לאו מילתא שיימ דלא בעיא לשמה בשל גבוה דלא כרשב"ג והיינו כדאביי דאמר תנאי היא וכדפרישית מ"מ למדנו פלוגתא דרשב"ג ורבנו בכל דבר שבקדושה כגון פלוגתא של כתיבת תפילין ומזוזות ובגדי כהונה ואבני

כפורת יכול יהי כיסוי לארון ת"ל כפורת, כפורת לארון ואין כיסוי לארון ע"כ, וביאר בצפנת פענח³⁰ עפ"ד הגמי בסוכה הי ע"א "ואין דנין כלי מהכשר כלי" שהכפורת נקראת בלשון הגמי "כלי", דהכפורת "לא הוי רק בשביל כיסוי אלא זה מציאות בפני עצמה רק צריך להניחו על ארון", והיינו שהכפורת היא כלי כפי³¹ אלא שמקום הכפורת הוא על הארון, ועפ"י יומתק שהקדים בקרא שימת בדי הארון לנתינת הכפורת (פקודי מ, כ).

ובצפנ"נ שם³² כתב שהוא נפק"מ להלכה, דהכפורת הוי "כלי שרת מחמת הזאה של יום הכפורים" ולכן צריך שתבא הכפורת משל צבור ולא יהיה "שמו (של יחיד) כתוב עליו", אבל הארון אין לו דין כלי שרת³³.
ולחמבואר לעיל הרי יש לומר בזה עוד נפק"מ להלכה בענין הכוונה לשמה, דכיון דעשיית הכלים בעי לשמה הרי עושי הכפורת הוי צריכים לבוון שעשייתה לשמה, א"כ אם הכפורת הוא חלק מן הארון די כוונה לשם קדושת הארון אבל אם הכפורת היא כלי בפ"ע צריך כוונה לשם הכפורת³⁴.

ונראה דנחלקו בדבר זה רש"י ורמב"ן, דיעויין בפרש"י עה"פ ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך (שמות כה, כא) שכתב:

26) אבל י"ל דס"ל כן רק בנוגע לביהמ"ק, משא"כ בנוגע למשכן. ראה צפע"נ לעיל הערה 18. (להעיר מהדיעות בדין לשמה במצה (שו"ע אדה"ז סי' תנג סי"ד, וש"נ). 28) ואולי י"ל גם נפק"מ בין הסברות הנ"ל בזמן הקמתו, דאין בונין את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן (במדבר ט, טו) ביום מקימים ולא בלילה (שבועות טו, כ. רמב"ם שם הי"ב), אם גם הכלים בדין זה: לאופן הב' אינם בדין זה כיון שעשיית הכלים עצמן אינה בגדר הקמת המשכן (וכ"ה בערוך לנר סוכה מא, א בתוד"ה אי נמי. הר המוריה הל' ביהמ"ק פ"א סק"ב. וראה צפע"נ מהד"ת ג, ג ובכ"מ). משא"כ לאופן הא' והג' דהוי חלק מעשיית והקמת המשכן (וראה פנים יפות ר"פ יוצא דכתב ע"ז דאין בנין ביהמ"ק בלילה "וכ"ש עשיית המזבח", ולהנ"ל בפנים דדין לשמה חל רק בהקמת המשכן והכנסת הכלים לתוכו י"ל דלאופן הא' אין בעשיית הכלים עצמם גדר דהקמת המשכן כ"א בהכנסתם במשכן. 29) אף שאינה מ"ע בפ"ע. 30) עה"ת תרומה (כה, יז). ויקהל (לז, ו). 31) כן ביאר בגו"א — לרש"י דלקמן (שמות כה, כא) — הכפל בהפסוקים (לא בדברי רש"י) ע"ש בפ"י השני, אבל ביאורו הוא בהתאם לדעת הרמב"ן המבואר לקמן בפנים (וראה הערה 48), ולא דעת רש"י המבואר לקמן בפנים. 32) ויקהל שם. וראה גם מ"ש תרומה כה, י. צפע"נ מהד"ת סז, ד. 33) ולכן מציינו שבארון נאמר ויעש בצלאל (שמות לז, א) ולא ככפורת (שם לז, ו) אלא שבפשטות בא בהמשך ל"ויעש בצלאל" שבתחלת הענין. 34) להעיר מש"ך עה"ת תרומה כה, יז: מה צורך לומר האורך והרוחב אם הכפורת על הארון ודאי שהוא כמדת הארון כו' אלא בא ללמד על עשייתה שצריך שיכוון בעשייתה כוונה ידועה כו'.

ז"ל "הר המוריה": "ובהכי אפשר ליישב קצת מה שנדחק רש"י ברי"ה ל, א. על הא דקאמר דאיבני בלילה והקשה רש"י ז"ל והא אין בנין המקדש רק ביום (ועיין סוכה מ"א, א' ובתוס' שבועות ט"ו, בדי"ה אין בנין כו') די"ל דהש"ס דהתם מיירי בבנין המזבח לחודיה דהא דאין בנין ביהמ"ק בלילה ילפינן לה מדכתיב ביום הקים את המשכן התם בשבועות והיינו דוקא בבנין ביהמ"ק ממש דומיא דמשכן ולא בבנין מזבח דזהו מכלל הכלים".

ז"ל הצפע"נ: "ובאמת נראה מה דמבואר בשבועות דט"ו ע"ב דאין בנין ביהמ"ק בלילה ועי"ש ברש"י ותוספות מה דהקשו ע"ז מהך דר"ה דף ו' וכמה מקומות אך נראה דרק מצות הבנין זה אי אפשר בלילה אבל מה שנצרך לצורך הקרבן בזה מותר גם בלילה (וכן היכי שכבר קדשו ואין צריך לקדשו יכולים גם בלילה)".

ע"ש²⁶, וא"כ הלשמה בעת עשיית הכלי צ"ל לשם הקדושה הפרטית²⁷ של הכלי, מנורה שלחן וכו'.
ולאופן הגי' דבעשיית הכלים והכנסתם אל המשכן חלה בנוסף לחלות שם קדושת משכן כללית גם שם קדושה על כ"א מהכלים בנפרד, הרי י"ל שצ"ל תחלת עשייתם לשמם של בי הענינים, לשמה כללי לשם מצות וקדושת המשכן, ולשמה פרטי לשם הכלי הפרטי²⁸.

וזהו אִיפּוֹא שנתכוין הרמב"ם כמה שהוסיף בסהמ"צ שם לאחר שכתב שהכלים "כולם מחלקי המשכן והכל יקרא מקדש" — "וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק" להורות שאף ש"זה הכלל (מצות ועשו לי מקדש) כולל מינים רבים" היינו שתוכן הציווי דועשו לי מקדש הוא לכתחילה שיעשו משכן שכולל כלים, הרי לאחר גמר עשייתו, חל על כאו"א מן הכלים ציווי מיוחד²⁹ וממילא גם קדושה מיוחדת בפ"ע, ולכן צריך שתהא כוונתו לשמה בעשיית הכלים באופן זה, וכנ"ל.

ד.

והנה בתו"כ פרי אחרי (טז, ב, פ"א יא) איתא: אל פני הכפורת אשר על הארון, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר

הערה 27: ז"ל אדה"ז שם: "אין אדם יוצא ל"ת אלא במצה ששמרה ישראל מחימוץ לשם הפסח שנא' ושמרתם את המצות שישמרנה ישראל לשם מצות מצה ויש אומרים לשם מצות בערב תאכלו מצות ויש אומרים לשם מצות ז' ימים תאכלו מצות דהיינו שאם שמרה לשם מצה שיאכלה בז' ימי הפסח יוצא בה וכן עיקר".

הערה 28: ז"ל ה"ערוך לנר" סוכה: "יגם בזה יש ליישב קושיית רש"י מבנין ביהמ"ק בלילה דהא דאין בנין ביהמ"ק בלילה ילפינן בשבועות מביום הקים את המשכן והנה זה פשיטא דכלי המשכן אינם בכלל משכן סתם דהא בכל מקום נאמר בכתוב את המשכן ואת כל כליו והשתא כלי המשכן לכאורה מותר לעשותם בלילה וא"כ גם מזבח שהוא בכלל כלים כנראה מדברי הרמב"ם שכתב בה' ביהמ"ק פ"א ועושיין למקדש כלים מזבח העולה וכו' מותר לבנותו בלילה".

הכפורת על הארון", ובנוסף דלעיל שלדעת הרמב"ן הכפורת היא פרט וחלק מן הארון ודוקא כשהכפורת מונחת על הארון אזי הארון הוא בשלימותו⁴⁴, אבל לדעת רש"י הכפורת היא כלי בפ"ע אלא שמקומה על הארון וכנ"ל.

ה.

[וי"ל דרש"י והרמב"ן לשיטתייהו אזלי בכללות ענין הארון, דהנה כתב הרמב"ן בפ"י עה"ת ר"פ תרומה ש"עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כמו שאמר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת (שמות כה, כב) ע"כ הקדים הארון והכפורת

לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו³⁵ בלא כפורת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפורת עליו עי"ש³⁶, וברמב"ן הקשה על דבריו: אם היה זה צוואה³⁷ משמעו יותר שאחר שיתן הכפורת על הארון כאשר אמר³⁸ יתן בארון את העדות, כי ארון יקרא (גם³⁹) בהיות הכפורת עליו עי"ש מה שפירש.

והיינו שלרש"י ה"ארון לבדו" בלי הכפורת, נקרא בשם "ארון"⁴⁰, ולכן⁴¹ כשנאמר "ואל הארון תתן את העדות" משמעות הכתוב היא שיתן אל "הארון לבדו"⁴² בלא כפורת⁴³, משא"כ להרמב"ן ש"ארון יקרא כו' בהיות הכפורת עליו" אי אפשר לפרש שהציווי הוא בלשון אשר "משמעו יותר" היפוכו של דבר: "תתן" "לאחר שיתן

(35) כ"ה בפרש"י לפנינו, ובדפוס ראשון, וכן ברא"ם ובכמה מפרשים. אבל ברמב"ן לא הועתק מפרש"י תיבת "לבדו". (36) עד"ז פירש בתוס' הדר זקנים ופי' הרא"ש עה"ת שם. ועוד. וראה לקמן הערה 40. (37) ולהעיר שברמב"ן עקב (י. ה) אכן מביא פסוק זה "שצוני ונתת את הכפורת גו' ואל הארון תתן את העדות גו'". (38) כן הועתק ברא"ם. וברמב"ן לפנינו ליתא תיבת "אמר" (וראה ברמב"ן הוצאת שעוועל והנסמן שם). ובטור הארון מביא מרמב"ן "אדרבא יותר היה נראה להפך שאחר שיתן הכפורת עליו יתן העדות כדכתיב ואל הארון יתן העדות". (39) כ"ה ברמב"ן לפנינו. ובטור הארון מסיים בדברי הרמב"ן "וארון נקרא עם הכפורת שעליו". ובסוף מזוקק גורס "כי אין הארון יקרא רק בהיות הכפורת" (הובא ברמב"ן הוצאת שעוועל. וראה שם בפ"י "כור זהב" להגירסא שלפנינו). (40) כ"ה בפרש"י כנ"ל, אבל במקומות שבהערה 36 פירשו רק המציאות בפועל: בפ"י החוס' "לתת הלווחות בארון קודם שתשיב את הכפורת", ובפ"י הרא"ש "קודם נתינת הכפורת תתן התורה בתוכו" (וראה לקמן הערה 48). (41) משא"כ לראב"ע שם "כמשפט הלשון וכבר היה נותן העדות בארון ואחר תשיב הכפורת". ועד"ז הוא בחזקוני "לפי פשוטו", וראה רא"ם ואוה"ח שם. (42) וצ"ע באוה"ח שכתב ע"ד רש"י דמשמע מדבריו שהיה מקום לטעות שיתן העדות על הארון. ואכ"מ. (43) וראה במפרשי רש"י (רא"ם, באר מים חיים, משכיל לדוד, באר יצחק). ועי"ש גם בפ"י הסדר בכתוב (לפרש"י), דמקדים "ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה" (וראה גם במפרשים שבהערה 36 ועוד) ואכ"מ. (44) וי"ל שהוא ע"ד שהוא בהארון גופא שעשוי משלש תיבות (ל' התנחומא ויקהל ז, ועד"ז בפרש"י תרומה כה, יא מיומא עב, ב), ודוקא מכולם ביחד נעשית מציאות הארון, שעד"ז הכפורת שהיא כיוסוי על הארון היא חלק מן הארון.

היא לרבות בו נתינה לו' שאחר שיתן הכפורת על הארון לא יצאו ממנו עוד לדורות עולם... ולטעם זה ג"כ אנו מרויחים למה הקדים נתינת הכפורת לנתינת העדות כי לא בא אלא לו' שאחר שנתנום בארון וכיסה בכפורת נתונים נתונים והיו שמה עד עולם והבן".

הערה 43: לשון הרא"ם הועתק לעיל.

ח"ל ה"משכיל לדוד": "ואל הארון, ההרגש שמבחוץ הוא דהול"ל ונתת אל הארון את העדות ולכן מתרץ דה"ק ואל הארון לחודיה קודם נתינת הכפורת תתן את העדות".

ח"ל ה"באר יצחק": "וי"ל לא שיתן הכפורת תחלה על הארון ואח"כ יגביה הכפורת מעט ויתן אל הארון את העדות וזה נלמד מהכפל. שלכך כפל פעמים ואל הארון וגו'. ללמד שבעוד הארון לבדו בלי כפורת ישם תוכו העדות. ואוסיף לך ביאור בזה שהנה ממשפט הלשון להזכיר בראשונה מבין כל חלקי המאמר החלק ההוא שאליו יכוון המדבר ביחוד מיתר חלקי המאמר. ולכן למעלה שעיקר כוונת המאמר הוא להורות תכלית הארון ושמושו שהוא נתינת העדות אליו. לכן הזכיר תחילה פעל הנתינה ואמר ונתת אל הארון את העדות וגו' שזהו עיקר הציווי אבל כאן שעיקר הכוונה שאל הארון לבדו בלי הכפורת יהי נתינת העדות לכן הזכיר אל הארון מקודם פעל הנתינה ואל הארון תתן את העדות. שזהו עיקר הציווי בכאן זהו כוונת רש"י ז"ל".

הערה 38: ז"ל ברמב"ן הו' שעוועל: "ואם הי' זה צוואה משמעו יותר שאחר שיתן הכפורת על הארון כאשר אמר יתן בארון" ובהע' 16 שם: "עי"פ כ"י ורא"ם, ובס"ש ליתא תיבת: אמר, ובקצת ספרים ליתא תיבת: כאשר".

ח"ל פ"י "כור זהב": "ובכ"י כלפנינו, ורצונו לומר כלפי מ"ש רש"י שבעודו ארון בלא כפורת משמע מדבריו כי ארון יקרא בלא כפורת, ואמר הרב כי ארון יקרא גם בהיות כפורת עליו".

הערה 41: ז"ל הרא"ם: "והנה החכם ראב"ע אדון כל הפשטנים לא פ"י על הכפל כלום כי מבורר הוא: ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפורת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן הכפורת עליו. כי פ"י ואל הארון תתן את העדות וקודם זה תתן העדות דאלי"כ ונתת אל הארון את העדות מיבעי ליה וכ"כ ראב"ע... ולכן מה שטעון הרמב"ן ז"ל על זה ואמר ואם היה זה צוואה משמעו יותר משפט הלשון עומד לנגדו".

ח"ל האוה"ח שם: "ורא"ם ז"ל כתב בזה דברים שאינו לפי רוס חכמתו וראיתו שרצה להסתייע לדברי רש"י מדברי ראב"ע ובמחילי מכבודו דבר ראב"ע הם שבא לתקן המשמעות שלא יקשה לך בפסוק שהקדים נתינת הכפורת קודם נתינת העדות ומן הראוי להקדים נתינת העדות לו"א וכבר זכר לא לפרש הכתוב בא לו' שלא יתן העדות למעלה מהכפורת שזה אדרבה מובן מפסוק ראשון והטעות אדרבה מפסוק שני. והנכוו בעיני לומר כי כונת הכתוב

ו.

עוד נפק"מ י"ל בזה אם הכפורת היא כלי בפ"ע או חלק מהארון, לגבי האיסור לעשות דבר בתבנית המשכן (ומקדש) וכלי המקדש, דמבואר בפ"ז מהלי בית הבחירה ה"ל⁵⁴, אי נימא דגם בארון ישנו לאיסור זה⁵⁵, שאם הכפורת היא חלק מן הארון הרי אינו עושה איסור אלא כשעושה תבנית כל הארון דהיינו הארון עם הכפורת, אבל אם הכפורת היא כלי ודבר בפ"ע י"ל שהאיסור הוא בעשייתו כתבנית הארון לחודיה או הכפורת⁵⁶ לחודה. ויעווי שנסתפק כעיי"ז במנ"ח מצוה צ"ה לענין כפורת עם הכרובים, ועיי"ש דלאחר שהקשה על הרמב"ם אמאי לא הזכיר צורת הארון אף שהזכיר שמן המשחה, כתב: ואף דשמן המשחה נ"מ דאסור לעשות כמתכונתו, הא גם ארון אסור לעשות כמו היכל דוגמת היכל, ואפשר דארון הוא עם הכרובים כלי אחד וא"כ כרובים בלא"ה אסור לעשות כמבואר שם במצות לא תעשון אתי וארון בלא כרובים אין איסור ואפשר דמותר וצ"ע עכ"ל, ועכ"פ בדבריו מבואר דאיסור לעשות כתבנית המקדש גם בארון הוא⁵⁷.

בכאן כו", ודבר זה נעשה ע"י מתן העדות אל הארון יחד עם הכפורת, וכמו שכתב הרמב"ן בהשגותיו למהמ"צ מ"ע ל"ג⁴⁵ בענין מצות עשיית הארון: עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה עכ"ל⁴⁶, הרי שלדעתו לא רק הארון בלבד הוא כלי להעדות כי אם גם הכפורת⁴⁷ היא לכוש וכלי להעדות⁴⁸, שעיי"ז נשלם ונפעל ענין "ונועדתי לך שם".

אבל לדעת רש"י עניני הארון והכפורת ותכליתם שונים זמ"ז, שהארון הוא לצורך העדות, וכדמוכח מהא דבסוף הציווי על עשיית הארון (לפני הציווי "ועשית כפורת גוי") אמרה תורה "ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך" (שמות כה, טז)⁴⁹, שזהו לצורך התורה⁵⁰, והיינו שהארון הוא לשם העדות, אבל הכפורת שציוויה נאמר לאח"כ⁵¹ היא ענין בפ"ע⁵²: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים גוי כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל", ויתירה מזו: לפרש"י אי"ז ענין של מנוחת השכינה אלא "כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבוא שם לדבר אליך⁵³, ולכן ס"ל לרש"י שאין הכפורת חלק מן הארון אלא כלי בפני עצמו].

45) וכן מנה "עשיית ארון וכפורת" בהוספתיו למהמ"צ שם במנין המ"ע (בסוף מצות ל"ח) ד"ה ואתה אם תבין. 46) וע"ש בהשגותיו שכתב עוד: ואל תחשוב לומר שלא תמנה שלא נצטוונו לדורות ולא נעשה אלא ללוחות הברית כו' אם נעלה על דעתנו שיאבד או שישבר מצוה לעשותו כמדה ראשונה לשום שם ולוחות העדות כי בכך נצטוונו. 47) והכרובים, ראה לקמן ס"ז. 48) ראה גו"א (הערה 31) דשניהם ארון וכפורת הם כלים ומשמים להעדות. וראה אוה"ח שם: עוד ירצה כי לא יניח העדות בארון עד שיהיה הארון שלם בכפורת הלום ולא קודם. ולכאורה כ"מ גם לפי הרא"ש הנ"ל הערה 36 (אף שהמציאות היא לדעתו להיפך) שגם הכפורת "הי משמש לעדות" שממשיך "וא"כ מאי צריכה למימר דבר פשוט הוא שבסתום איך יתן העדות שם, וי"ל שר"ל אפילו לכסותו אם הוא מיושב כראוי לא תכסהו קודם נתינת העדות" (וראה גם טור הארוך שם מה שתירץ אליבא דרש"י). ולכאורה מובן מזה, שגם כפורת הוי משמש וכלי להעדות. 49) וראה רא"ם בפרש"י שם דכתב דהפסוק שם בא לומר התכלית דהארון ולא הציווי, אבל מפרש"י שם משמע ככפונים. 50) כמו שפירש רש"י "העדות", "התורה שהיא לעדות בנינו וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובות בה". 51) ולפ"ז יש לפרש שההוספה בפסוק זה (כה, כא) "כא ללמד שבעודו ארון לברו בלא כפורת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפורת עליו" היינו במעשה בפועל, דמהפסוק לפני"ז יודעים רק שאין זה ענינו, וכאן מוסיף שגם בפועל צ"ל הסדר כן, שבעודו ארון לברו יתן תחלה העדות. 52) וכדמשמע לפרש"י גם מזה שהוצרך לומר הארוך והרוחב של הכפורת, אף שהכפורת הוא "כיסוי על הארון כו' מניחו עליו כמין דף" (רש"י שם כה, יז) כנ"ל מש"ך עה"ת (הערה 34). אף שי"ל ששולל שלא יהיה הכפורת קצר מהנ"ל כיון שמניחו על עובי דב' ארונות הפנימיים (שני פעמים). וראה פרש"י כה, יז ד"ה אמתיים וחצי. כה, יא ד"ה זר זהב. וראה הראב"ע (כה, יו"ד). 53) וראה פרש"י תצוה כט, מב. ולהעיר דשם הביא דעה זו כ"ש אומרים". 54) מר"ה כד, סע"א. ע"ז מג, סע"א. מנחות כה, ב. 55) אבל במקומות הנ"ל לא הובא האיסור בנוגע להארון. וראה במנ"ח דלקמן. ובצפ"נ מהד"ת שם: אך מ"מ כ"ש גמור לא הוי ולכך לא חשבינן בגמ' ע"ז דמ"ג לחייב אם עשה ארון תבנית ארון. 56) עם הכרובים, ראה לקמן ס"ז. 57) העירני חכם א' דבתוס' הרא"ש (בני ברק תשכ"ח) לר"ה כד, ב סד"ה חוץ: וי"ל דלא מקרי שמשי אלא א"כ עשה כלי שלם כמו שלחן ומנורה וכן הארון עם הכפורת וכרובים. ובהערות המו"ל שם חוקר כנ"ל בנוגע לארון וכפורת כו' ומקשר זה במחלוקת רש"י והרמב"ן.

הלוחות לא התורה כמו שכתוב פה, ועוד איך יתכן שיהי זה על התורה והלא ספר תורה לא נכתב עד סוף הארבעים כי כתוב".
הערה 52: ז"ל הראב"ע: "ועשו ארון ולא ידענו אם זאת המדה בחוץ או בפנים, והנה אם היא בחוץ יהי עבר הארון מצופה מבית ומחוץ מבי העברים חצי אמה עד שתהיי מדת כל לוח הברית אמה אורך ואמה רוחב".

הערה 48: ז"ל טור הארוך שם: "ואפשר שרוצה לומר שלא יתן עליו הכפורת כלל אפילו לנשאותו עד שיתן לתוכו העדות".
הערה 49: ז"ל הרא"ם שם: "העדות התורה שהיא לעדות הכתובות בה. כן מצאתיו בכל הספרים שלפנינו ולא שמעתי פיי כי הנה הכתוב פה הוא הכתוב בספור הסמת המשכן ויקח ויתן את העדות אל הארון ושם פירש את העדות

עוד נפק"מ י"ל בענין מש"כ הרמב"ן עה"ת (שם, יו"ד):
 שיהיו כל ישראל משתתפין בעשיית הארון כו' והעסק
 שיתגדב כל אחד כלי זהב לארון או לעזור לבצלאל עזר
 מעט או שיכוונו לדבר עכ"ל, אם ע"י ההשתתפות בכפורת
 גם נקרא שמקיים ענין זה.

ז.

ועפ"י המבואר במחלוקת רש"י והרמב"ן הנ"ל, י"ל עוד
 שגם בענין הכרובים שעל הכפורת, יהיה נפק"מ כנ"ל
 בענין כוונתו לשמה בעת עשייתם, שהרי גם בענין
 הכרובים י"ל כי סברות אלו, אם הכרובים הם פרט
 בכפורת ד"משני קצות הכפורת עשו מקשה את שני
 הכרובים" (כה, יח), או דלמא שהכרובים אינם רק פרט
 בכפורת (והכפורת היא חלק מן הארון ככלי להעדות)
 אלא הכרובים עצמם הם חלק נוסף מן הארון כמו
 שהכפורת היא חלק ממנו.

לרש"י דס"ל דהכפורת היא כלי בפ"ע מהארון וכנ"ל,
 כמוכן שגם הכרובים אינם פרט בהארון, ויתירה מזו
 משמע ממשטות המקראות שהכרובים אינם דבר בפ"ע
 אלא פרט בהכפורת, שעל כן: א. הכרובים נעשו "מקשה
 גוי משני קצות הכפורת" (כה, יח)⁵⁸. ב. הם "סובבים
 בכנפיהם על הכפורת גוי אל הכפורת יהיו פני הכרובים"
 (שם כ), היינו שהכפורת היא כלי ל"ונועדתי גוי ודברתי"⁵⁹
 אלא שבה, בהכפורת עצמה, בא הקול "מבין שני
 הכרובים".

אבל הרמב"ן עה"פ (כה, כא) מבאר את ענין הכרובים
 זו"ל: והנה הוא כמרכבה אשר ראה יחזקאל כו' ואדע כי
 כרובים המה ולכך נקרא יושב הכרובים⁶⁰, כי היו פורשי
 כנפים להורות שהם המרכבה נושאי הכבוד כו' ואם
 תחשוב עוד למה כו' תוכל לדעת כי ראוי להם שיהיו
 פורשי כנפים למעלה כי הם כסא עליון וסוככים על
 העדות שהוא מכתב אלקים עכ"ל, וזוהו הוא מבאר את
 טעם כפל הכתוב "ונועדתי גוי ודברתי אתך מעל הכפורת

מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות" (אע"פ שבידוע
 שהכרובים הם על ארון העדות) כי כפל זה בא לבאר את
 תוכן ענין הכרובים: "כי בעבור שיצוה בכרובים להיות
 פורשי כנפים למעלה ולא אמר למה יעשו כלל ומה
 שישמשו במשכן ולמה יהיו בענין הזה, לכך אמר עתה
 ונתת הכפורת עם כרוביו שהכל דבר אי על הארון
 מלמעלה, כי אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך
 כדי שיהיה לי כסא כבוד כי אני אועד לך שם ואשכין
 שכינתי עליהם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני
 הכרובים בעבור שהוא על ארון העדות".

ונמצא שהכרובים הם חלק מן הארון בדיוק כמו
 הכפורת, וכל שלשת אלו, הארון הכפורת והכרובים, הם
 "מקום מנוחת השכינה", ונקרא הקב"ה "יושב
 הכרובים"⁶¹.

ח.

ויוכן ע"פ זה גם טעם החילוק בין רש"י להרמב"ן בענין
 צורת הכרובים, דהרמב"ן מפרש כנ"ל שהכרובים הם
 "כמרכבה אשר ראה יחזקאל גוי ולכך נקרא יושב
 הכרובים", אבל רש"י כתב (כה, יח) ש"הכרובים כו' דמות
 פרצוף תינוק להם"⁶².

דלהרמב"ן הכרובים עינים "מקום מנוחת השכינה"
 ולכן הם בצורת מרכבה העליונה, אבל רש"י לשיטתו
 שהכפורת והכרובים אינם פרט בהארון והעדות שבו, כי
 אם כלי וענין בפ"ע, ולכן הכרובים הם ב"דמות פרצוף
 תינוק" דבר המורה על חיבתם של הקב"ה לישראל,
 וכמש"נ "כי נער ישראל ואוהבהו" (הושע יא, א) ("פרצוף
 תינוק"), כלומר שהארון עם העדות שבו מורים על ענין
 התורה, והכפורת אשר שם "ונועדתי לך שם ודברתי אתך
 גוי כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל" מדגישה את
 חביבות ישראל לפני הקב"ה (שלכן צורת הכרובים היא
 "פרצוף תינוק")⁶³.

(58) וראה פרש"י שם ד"ה מקשה תעשה "הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים
 בבליטת קצותיו". (59) כפשוטו הכתוב "ונועדתי גוי ודברתי גוי" מעל הכפורת גוי". ולהעיר דבר פרש"י תצוה שם כתב "מעל הכפורת כמו שנאמר

ודברתי אתך מעל הכפורת" ולא הזכיר "מבין הכרובים". וכן בתרומה שם עה"פ העתיק מס"פ נשא רק "מעל הכפורת" וההמשך רמז ב"וגו". וצ"ע
 הישוב עפ"ד ד"יושב הכרובים", ראה לקמן. (60) שמואל א ד, ד. ש"ב ו. ב. דברי הימים א יג, ו. (61) וראה גם רמב"ן עקב (י, ה): והיתה

המצוה הראשונה שם ועשו ארון עצי שטים כי הוא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הכרובים. (62) אף שבפ"י התיבות "יעשה אותם
 כרובים" בענין הפרוכת (תרומה כו, לא) כתב "ציורון של כריות יעשה בה". וראה כארובה במפרשי התורה שם. ובמפרשי רש"י בפירוש חיבת

"כרובים". וראה תו"ש מילואים לפ' תרומה (תכ"ב) ס"ו. (63) וראה רבנו בחיי (תרומה כה, יח) שמאריך בענין הכרובים ש"על דרך הפשט"

דברים⁶⁶, ובמדרשים⁶⁷ נמנו הארון והכרובים, וכשני דברים מהחמשה⁶⁸.
ולכאורה דוחק לומר שהכוונה לכרובים במדרשים הנ"ל היא להכרובים של שלמה דהיו על הארץ בקדה"ק לא ע"ג הארון⁶⁹.

— ולהעיר מהשינויים בלשונות רז"ל כשמנו חמשה דברים שחסרו בבית שני. בירושלמי⁶⁴ נמנה רק הארון; ביומא כ"א ע"ב ארון וכפורת וכרובים⁶⁵ (אבל "כולא חדא מילתא" (פרש"י יומא שם ד"ה ארון) במנין החמשה

הכוונה בשני הכרובים שהיו זכר ונקבה "להודיע כמה ישראל חביבין לפני הקב"ה כחכת זכר ונקבה", וכדאיתא ביומא נד, א: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זכ"ז ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום כו' (כ"ה הל' ביומא שם וברכנו בחיי שם הובא בשינוי לשון קצת), שכל זה מדגיש את "הפלגת הדביקות" שבין הקב"ה לישראל בלי שום אמצעי, כמו שהוא מאריך שם בזה, וע"ש שכתב עוד: והיה אפשר שהיו הכרובים האחד כצורת אדם גדול והשני כצורת ילד קטן בענין שראה יחזקאל (סוכה ה, ב) כו' ויהיה זה להעיד על אהבתו לישראל כאהבת האב לבנו שהיא אהבה חזקה, אבל רצה לעשות משל בדביקות גופני שאין למעלה ממנו. (64 תענית פ"ב ה"א. מכות פ"ב סה"ו. הוריות פ"ג ה"ב. ועד"ז בשהש"ר פ"ח י (ג). (65 וראה גם זח"ג קסא, רע"ב: קדש הקדשים דתמן שכינה שריא וכפורת וכרובים וארון. וראה לקוטי לוי יצחק (הערות לזהר) ח"ב ריש ע' שעו. ובזה"ב רכב, ב: בית קדשי קדשים וארון וכפורת. (66 ובמאירי יומא שם חשבם לשנים: א) ארון וכפורת, ב) כרובים. ובכס"מ לרמב"ם הל' בית הבחירה רפ"ד: ורבינו אפשר דחשבי ארון וכפורת וכרובים כתלתא (ושכינה ורוה"ק ואו"ת לא חשיב להו אלא כחדא), דלא כפרש"י. ולהעיר מלשון הגמרא (מנחות כז, סע"ב) "אלא דמקדש שני דלא הוי ארון וכפורת". (67 במדב"ר פט"ו י בסופו, תנחומא בהעלותך בסופו. (68 וסוג בפ"ע מרז"ל (יומא נב, ב וש"נ, וראה רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד) משנגנו ארון נגנו עמו צנצנת כו', דמשם אין ראייה דאינו מזכיר כפורת וכרובים בפ"ע, כי שם המדובר בדברים שהיו בקדה"ק בפ"ע ואעפ"כ נגנו עם הארון. משא"כ כפורת וכרובים. וראה אבות דר"נ פמ"א י"ב. (69 וראה בלקוטי שיחות תרומה תשד"מ ס"ז הכיאר בזה בפנימיות הענינים.

סימן כ"ב

קדוש השם

להעיר דברמב"ם ממש"ך "ועליהן נאמר אספו לי חסידי גו", והרי מפורש בסנהדרין ק"י ע"ב "כורתני בריתי אלו חנני' מישאל ועזרי' שמסרו עצמן לתוך כבשן האש, עלי זבח אלו ר"ע וחבריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה".

ולכן לכאורה כוונת הרמב"ם ב"ואלו הן הרוגי כו" היא כפשטות לשונו דקאי על מ"ש ממש לפני"ו כל מי ש"קידש את השם ברבים כדניאל חנני' כו' ור"ע וחבריו" שכולם (וכש"כ "דניאל כו' וחבריו" עצמם) הם בגדר "הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתם ועליהן נאמר כי עליך הורגנו כו' אספו לי חסידי כו' עלי זבח" וכן מוכח להדיא באגרת השמד להרמב"ם, והא דבגמ' פסחים זכ"כ שם איתא ד"הרוגי מלכות" הם "הרוגי לוד" ולא ר"ע וחבריו,

ברמב"ם פ"ה מהלי יסודי התורה ה"ד: וכל מי שנאמר בו יחרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם, ואם היה בעשרה מישראל ה"ז קידש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי עקיבא וחבריו, ואלו הן הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן, ועליהן נאמר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ועליהם נאמר אספו לי חסידי כורתני בריתי עלי זבח עכ"ל, והנה מש"כ "ואלו הן הרוגי מלכות" כתב הפר"ח ב"מים חיים" דלא קאי על הנ"ל בסמוך "דניאל חנני' מישאל ועזרי' ור"ע וחבריו" כי אם על "הרוגי מלכות כעין ר"ע וחבריו" וכדרשת הגמ' בפסחים נ"י ע"א וב"ב י"י ע"ב ובפרש"י, וראה גם תו"כ אמור, דקאי על "הרוגי לוד", ועד"ז כתבו עוד מפרשים (עיי' בבני בנימין דואלו הן הרוגי מלכות קאי אמש"כ לפני"ו ה"ז קידש את השם" וכ"כ האור גדול בסי' אי ועוד), אבל